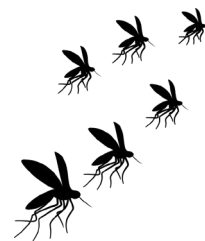

Dengue fiva / Fiva o Ponaivi

Gagana Sāmoa

Dengue fiva o se fa'ama'i e mafua mai i namu o lo'o a'afia ile dengue, e tele ina maua i atunu'u e vela le tau. O namu o lo'o feavea'ina le dengue e lē maua i Niu Sila ae o lo'o maua mai i atunu'u mai fafo. E leai se tui e puipua ai lenei fa'ama'i. O le puipuga sili, o le fa'aititia ole utia i namu pe a e malaga i fafo atu o Niu Sila.

E fa'aapefa ona e a'afia i le Dengue Fiva?

E a'afia tagata ile fa'ama'i pe a utia i namu o lo'o a'afia i le siama. O le Dengue fiva e lē sosolo i isi tagata pei ole fa'ama'i ole fulū.

Fa'ailoga o le Dengue Fiva

O fa'ailoga ole dengue fiva e masani ona fa'aali mai i le aso 4 ile 7 o aso talu ona e utia i namu e iai le siama.

O fa'ailoga masani ole:

- Fiva
- Tigā ole ulu (aimaise tua o mata)
- Tigā o maso o le tino ma so'oga o ponaivi
- Lagona le vaivai tele
- Fa'afaufau/Fa'asuati
- Pata le tino/mageso/mafo'efo'e pa'u o le tino

Afai e te maua i fa'ailoga o le fa'ama'i o le dengue fiva, pe a e fo'i mai sa e faigamalaga i fafo, sa'ili vave se fautuaga mai lau foma'i. Pe vili fo'i le Healthline e leai se totogi i so'o se taimi lava ile numera 0800 611 116.

O fa'ailoga matuiā ole dengue fiva ole:

- Tigā ogaoga ole manava
- Toto le isu po'o aulamu (Gums)
- Pua'i mai le toto
- Lagona le vave o le manava
- Lagona le Tino vaivai
- Lē lava le malōlō

Togafitiga

E leai se togafiti fa'apitoa mo le dengue, peita'i, e mafai ona puipua oe e ala i le:

- To'aga e inu vai māmā
- Lava le malōlō
- Inu le paracetamol e feasoasoani ai i le tigā
- Afai o lo'o e inuina fuala'au mo isi ma'i, talanoa muamua i lau foma'i, a'o le'i inuina isi fuala'au.

Afai ua e maua i le dengue fiva, 'aia le inuina le aspirin, ibuprofen po'o nisi fuala'au auā e atili ai ona fa'ateteleina le alu ole palapala (can cause the risk of bleeding).

Puipuiga

O le auala sili mo le puipuiga mai le u e namu a'o i atunuu i fafo.

Mo le toatele o tagata malaga, i le taimi nei e lē o iai ni vailaau po'o ni tui puipui o maua e taofia ai le dengue.

Mo le taofia o le u ina a'o i fafo o maota:

- fa'aaogā vailaau e teteina iniseti. O le DEET e sili ona lelei mo le puipuiina mai le u a namu o lo'o feaveaia le dengue ma isi faama'i faapenei lau te feaveaia. E fautuaina le 20% - 50% le malosia mo tagata matutua ma le 20%-30% mo tamaiti. Ia faitau faatonuga o vailaau i taimi uma ae le'i fa'aaogāina, aemaise lava mo tamaiti meamea, ma talanoa i lau fomai po'o le talavai pe a manaomia nisi fautuaga.
- a fa'aaogāina kulimi ia e fesoasoani i le tino pe a la, ia mulimuli ona toe uu le vailaau tetee namu i luga atu o le kulimi lea.
- fai ofu lanu vaivai ma ufi ai le tino atoa e pei o ofutino lima uumi, ofuvae uumi ma pulou. E mafai ona togafitia ofu i vailaau tetee namu.
- Fa'aaogā pupuni e mafai ona sipi i faleie.
- 'alo ese mai nofoaga e feoai ai namu, e pei o vaega taufusia
- fai pulou ma seevae e ufi atoa ai vae (nai lo seevae tosotoso.)
- e masani ona e maua le tele o namu i le tafaoata po o le tauafiafi, o lona uiga e taua tele le faateete tele i taimi ia.

Mo le taofia o le u ina a'o i totonu o maota e sili ona lelei pe a iai:

- puipui mo faitotoa ma faamalama
- fagu vailaau faapasī mo iniseti
- masini alu i le uila e tetee ai iniseti, po o tulinamu
- vailaau tapē iniseti o le permethrin i ofu (e mafai ona faatau mai le permethrin mai Travel Medicine Clinics)
- se tainamu i luga o lou moega i le po. E mafai ona e fanaina i le permethrin pe a manao ai.
- ki le ea malūlū pe a iai. E lelei tele le ea malūlū i le tuliesea o namu mai se potu.

Mo nisi faamatalaga

Mo nisi atu fautuaga i faama'i e feaveaia e namu ma faasilasilaga tau femalagaiga, asiasi i le : safetravel.govt.nz.

Mo nisi faamatalaga i le dengue fiva ma faapefea ona malōlōina a'o faimalaga asiasi i le: info.health.nz/dengue-fever.

Mo fautuaga faalesoifua malōlōina valaau le Healthline e leai se totogi i le 0800 611 116, pe faafesootai lau fomai masani po o lau auaunaga faalesoifua malōlōina.